

¹Бех Х.О., ¹Бовсунівська Т.М., ²Хом'як І.В.

ВІДНОВЛЕННЯ ТРАВ'ЯНОГО ПОКРИВУ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ ПІСЛЯ ДІЇ ПІРОГЕННОГО ФАКТОРА

¹Гімназії ім. В.П. Фількова. смт Лугини

²Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна
ecosystem_lab@ukr.net

Глобальна зміна клімату спричинила збільшення числа пожеж природного та антропогенного походження. Цьому сприяють і процеси ксерофітизації, які стають добре помітні на Поліссі. Короткий термін вегетації та низька фітомаса трав'яної рослинності лісових екосистем робить їх надзвичайно вразливими до виникнення осередків пожеж. Цьому сприяють і безсніжні або малосніжні зими, після яких минулорічна трав'яна рослинність не перегниває. До цього слід додати, що через бідні ґрунти та слабку привабливість для інвестицій в промисловість відбувається скорочення населення. Велика кількість агроекосистем перетворюються на перелоги, які мають високу пожежонебезпеку за умов ксерофітизації (порушення балансу між щомісячними температурами та кількістю опадів) [7]. З іншого боку різке зниження води в лісових струмках і болотах перетворює їх на вологі луки, які не можуть стати бар'єром для поширення пожеж. Пожежонебезпечні масиви напряму контактують із лісовими насадженнями, тож за погодних умов, які зараз складаються, поширення вогню в ліс зупинити дуже важко. До цього додається недбалість людей під час поводження із вогнем та традиційні весняні пали минулорічної трави.

Разом із заходами, які запобігатимуть змінам клімату та перешкоджатимуть поширенню пожеж однією із найбільш актуальних задач є відновлення лісових насаджень після пожеж. Розробка науково обґрунтованих алгоритмів управління лісовим господарством дозволяє послабити негативні наслідки впливу глобальної зміни клімату. Для цього слід перестати розглядати ліс як плантацію для вирощування деревини, а сприймати його як повноцінну екосистему, інтегровану в біосферу.

Незважаючи на те, що пожежі здавна були об'єктом досліджень фахівців різних галузей, роботи загальнотеоретичного плану в галузі екосистемології, присвячені пожежним сукцесіям майже відсутні.

Слід зазначити окремі публікації Б. М. Міркіна, Л. Трабауда, Т. О. Комаровой [4]. Численні відомості присвячені дослідженню окремих

Вплив змін клімату на природу, економіку та життєдіяльність населення в Українському Поліссі

аспектів природного відновлення на згаріщах і особливо його початкових етапів містяться у низці робіт [2, 3]. Популярним об'єктом досліджень залишаються питання стратегії розмноження різних видів, як фактору, що обумовлює характер пірогенних сукцесій [1]. Безперечно, що сукцесії і пожежні зокрема не можна інтерпретувати тільки як зміну видів або популяцій без врахування при цьому впливу факторів зовнішнього середовища. Частіше в роботах наводиться зв'язок процесів відновлення з такими факторами як крутизна та експозиція схилів, висота над рівнем моря та рівень ґрунтових вод [5, 6].

Обрані нами для дослідження ділянки належали до свіжих сугрудів (C2). Живий надґрунтовий покрив із проєктивним покриттям до 40 % представлений видами: Береза поникла (*Betula pendula*), Сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), Граб звичайний (*Cárpinus bétulus*), Дуб черешчатий (*Quercus robur*), Ліщина звичайна (*Corylus avellana*), Робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), Малина звичайна (*Rúbus idáeus*), Веснівка дволиста (*Maiánthemum bifólium*), Чорниця звичайна (*Vaccínium myrtillus*), *Одинарник лісовий* (*Trientális europaéa*).

Порівняння показників факторів середовища та динаміки вказують на значні відмінності між лісовими екосистемами, що уникли пожеж і тими, що постраждали через них [9]. Ми спостерігаємо підвищення внаслідок пожеж середніх значень багаторічного показника зволоженості, змінності зволоження, аерації ґрунту омборезиму, континентальності та освітленості. [8]. Це в свою чергу змінює розподіл вологи в екосистемах. Її менше залишається в продуцентів і більше потрапляє в ґрунти. Однак, зруйнована органічна основа ґрунту спричиняє вищі коливання вологості, при цьому підвищуючи його аерацію. Рослинність під час одноразового впливу низової пожежі помірної потужності відрізняється на рівні варіантів асоціацій. Під дією пожеж видове багатство флори в угрупованнях лісової рослинності знижується в середньому на 15,63%.

Список використаних джерел:

1. Валендик Э. Н. Сухинин А. И., Косов И. В. Влияние низовых пожаров на устойчивость хвойных пород. Красноярск: СО РАН ИЛ им. Сукачева, 2006. 96 с.
2. Демаков Ю. П. Калинин К.. Лесоводство. Ведение хозяйства в лесах поврежденных пожарами. Йошкар-Ола : Мар ГТУ, 2003. – 136 с.
3. Коваль С. І. Види пірогенних новоутворень на осушених торфових ґрунтах Західного Полісся України. Вісник Національного

Вплив змін клімату на природу, економіку та життєдіяльність населення в
Українському Поліссі

університету водного господарства та природокористування.
Сільськогосподарські науки. 2016. Вип. 3. С. 82-89.

4. Миркин Б.М. Динамика растительности: история и современное состояние теории. *Успехи соврем. биологии*. 1999. №1. С. 15–29.
5. Работнов Т. А. О значении пирогенного фактора для формирования растительного покрова. *Ботанический журн.* 1978. №11. С. 1605–1611.
6. Фуряев В. В. Роль пожаров в процессе лесообразования. Новосибирск : Наука, 1996. 251 с.
7. Хом'як І.В. Особливості антропогенного впливу на природну динаміку екосистем Українського Полісся. *Екологічні науки*. 2018. №1. С. 69-73.
8. Хом'як І.В., Демчук Н.С., Василенко О.М. Фітоіндикація антропогенної трансформації екосистем на прикладі Українського Полісся. *Екологічні науки*. 2018. №3. С. 113-118.
9. Khomiak I., Harbar O., Demchuk N., Kotsiuba I., Onyshchuk I.. Above-ground phytomas dynamics in autogenic succession of an ecosystem. *Forestry ideas*, 2019, Vol. 25, № 1: P. 136–146.